

העת להפריך

בכל הנוגע לפסקת ההתגברות, אסור לנו ליפול לספינים שמנסים לספר לנו במטרה לגרום לנו לתמוך בה

לאחרונה נשמעים בשיח הציבורי כל מיני ספינים סביב פסקת ההתגברות שחשוב מאוד להפריכם. הספין הראשון הוא שגם לפני המהפכה החוקתית, ישראל הייתה דמוקרטיה, ולכן אין לחשוש לגורל הדמוקרטיה הישראלית אם תחוקק פסקת ההתגברות. זה טיעון מוזר. מעבר לכך שהיינו דמוקרטיה הרבה פחות טובה, התפיסות הגלובליות לגבי חוק תיות, זכויות אדם ובתי משפט השתנו והתפתחו דרמטית בעשורים אלו. כיום ברוב המדינות יש בתי משפט שמבקרים חוקים. בנוסף, העולם עובר בשנים האחרונות משבר דמוקרטי שבו נשחקים מרכיבי יסוד של הדמוקרטיה הליברלית. אימוץ פסקת ההתגברות בשיאו של משבר דמוקרטי כזה עלול להביא לתוצאות מסוכנות. הספין השני הוא שבבחירות האחרונות הציבור הכריע בעד פסקת ההתגברות. גם זה לא מדויק. סקרים שנעשו בחודשים האחרונים על ידי המכון לחירות ואחריות באוניברסיטת רייכמן מראים שרוב הציבור הישראלי (51%) לא מסכים שתילקח מבית המשפט העליון הסמכות לבטל חוקים של הכנסת לעומת 37% מהציבור שתרמכים בכך, ורק 32% מהציבור תומכים בחקיקה

של פסקת ההתגברות. כלומר, רוב הציבור רוצה לשמור בידי בית המשפט את סמכות הביקורת השיפוטית ולא תומך בפסקת ההתגברות. הספין השלישי הוא שגם ממשלת רבין חוקקה פסקת ההתגברות. אכן בשנת 1994 חוקקה הכנסת את פסקת ההתגברות בחוק יסוד: חופש העיסוק. ההתגברות נועדה לאפשר את חקיקתו של חוק שהגביל ייבוא בשר לא כשר, שאלמלא ההתגברות כנראה היה נפסל. אולם בזמנו היה זה הרע במיעוטו. ומכל מקום, רעה אחת לא מצדיקה רעה גרועה יותר.

ספין נוסף הוא שאין שום בעיה להחליש את יכולתו של בית המשפט להגן על זכויות כי ממילא בית המשפט כשל בתפקיד ההגנה על זכויות מיעוט בעת ההתנתקות. זה כנראה הטיעון המופרך ביותר. מי שהוביל את מהלך ההתנתקות היו הרשות המבצעת והרשות המחוקקת. בית המשפט דווקא היה זה שקיבל חלק מהטענות נגד חוק ההתנתקות, ביטל חלקים ממנו והביא להגדלת הפיצויים. הלקח הרלוונטי מההתנתקות הוא דווקא שיש לשמור על סמכות בית המשפט ולא ההפך.

הספין הבא הוא שלא צריך לחשוש מפסקת

ההתגברות, שכן כבר היום רוב רגיל של חברי הכנסת יכול לבטל את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, אך לא עושה זאת. אלא שישנן סיבות שונות מדוע חוק היסוד מעולם לא בוטל: חלק מתחברי הכנסת תומכים במהלך החוקתי, מה שניעשה כבר קשה יותר להשיב, וכמובן שביטול חוק היסוד נתפס כבעייתי והיה גורר גינויים בארץ ובעולם. חו בדיוק הבעיה עם פסקת ההתגברות: היא תיתן לגיטימציה למחוקק לסרס את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו בלי לבטל אותו.

הספין האחרון הוא שפסקת ההתגברות תחזיר את האיוונים והבלמים בין הרשות המחוקקת והרשות השופטת, שנדרסו ברגל גסה על ידי בית המשפט העליון. אלא שמאז 1995 בית המשפט היה דווקא מרוסן בביטול חקיקה והתערב בהוראות חוק רק ב-22 מקרים. ההפך הוא הנכון: דווקא חקיקת פסקת ההתגברות תביא לפגיעה קשה באיוונים והבלמים כי משמעה כוח בלתי מוגבל לממשלה. במדינה כמו ישראל, החסרה מנגנונים פוליטיים של איוונים ובלמים הקיימים במדינות אחרות, זו סכנה אמיתית. ●

הכותב הוא סגן דיקן בבית ספר הארי דרזינר למשפטים, אוניברסיטת רייכמן